

Задание по истории для 8 классов:

1. Выполнить тесты;
2. Прочитать по учебнику «История Украины» § 4,5. Проработать конспект;
3. Подготовить сообщение по истории родного края «Земли Приазовья и Подонцовья в XVI в.»

(Занятия, быт, обычаи и верования татар Приазовья. Пути набегов татар через территорию края: Муравская, Изюмская, Кальмиусская сакмы. Укрепление южных границ Московского царства и сторожевая служба по Северскому Донцу. «Роспись сторожевой и станичной службы 1571 года». Святогорская и бахмутская сторожи. Приазовье и Подонцовье – территория межэтнического, межрелигиозного, межкультурного пограничья)

Тести

1. Якими були причини укладення Люблінської унії?

- 1 Національно-релігійні та економічні тиски українців у складі Великого князівства Литовського.
- 2 Прагнення русько-литовських магнатів розширити земельні володіння за рахунок польських земель.
- 3 Загроза цілковитого захоплення Литви Московією внаслідок Лівонської війни.
- 4 Прагнення русько-литовської середньої шляхти зрівнятися правах з польською.
- 5 Бажання руських князів обіймати посади воєвод й каштелянів, брати участь у роботі сейму.

- А 1,3   Б 1,5
В 2,4   Г 3,4

2. Хто з московських царів у 1547 р. зійшов на престол і став іменуватися «государ всієї Русі»?

- А Іван III
Б Іван IV
В Лжедмитрій I
Г Василь III

3. Братства в історії України - це:

- А корпоративні об'єднання ремісників споріднених спеціальностей у містах, що користувалися магдебурзьким правом у XV-XVI ст.
Б добровільні товариства української шляхти, які опікувалися будівництвом православних храмів власним коштом у XVI ст.
В об'єднання реєстрового козацтва та духовенства, які здійснювали контроль за діяльністю вищих православних церковних ієрархів у XV-XVI ст.
Г релігійно-громадські організації міщан при православних церквах на українських землях наприкінці XVI-XVII ст.

4. Укажіть одну з головних причин Лівонської війни:

- А намагання Московської держави отримати вихід до Чорного моря;

- Б намагання Московської держави отримати вихід до Білого моря;
- В намагання Московської держави отримати вихід до Балтійського моря;
- Г намагання Московської держави отримати вихід до Каспійського моря;

5. Розташуйте в хронологічній послідовності такі події:

- А створення греко-католицької церкви
- Б завоювання Астраханського ханства Московською державою
- В Люблінська унія між Польщею та Литвою
- Г запровадження оприччини

6. «Панщина» – це

- А форма земельної відробіткової ренти, що передбачала обов'язкову працю селянина власним реманентом у господарстві землевласника.
- Б система суспільних відносин, за якої землевласник мав право на особу, працю та майно залежних від нього селян-кріпаків.
- В форма натуральної ренти, податок грошми або продуктами, що стягувався землевласником із залежних від нього селян.
- Г велике шляхетське багатогалузеве господарство, орієнтоване на ринок, в якому вся земля належала панові, й базувалося на праці залежних селян.

7. Доберіть до термінів відповідні тлумачення:

- 1 Фільварки
- 2 Кріпацтво
- 3 Опричнина
- 4 Самодержавство

- А репресії, які здійснювалися московським царем Іваном IV для боротьби з опозицією з метою посилення царської влади
- Б залежність селян від феодала, яка полягала в «прикріпленні» до землі
- В форма абсолютної монархії в Московській державі
- Г господарства феодалів, які основані на примусовій праці селян

8. Доповніть речення.

Берестейська унія була проголошена у _____ р. – це _____ половина _____ ст.

Конспект для 101 а, 101 б груп

Запорозька Січ

*Постійна загроза татарських нападів спонукала козаків до створення надійної системи укріплень, основу якої становили **січі** (від засіка – укріплення з дерев).*

1556 р. – заснована Запорозька Січ на острові Мала Хортиця князем Дмитром Вишневецьким (Байда) *Оспіваний в українських народних піснях під іменем **Байди**.*

Дмитро Вишневецький (Байда)

На думку вчених, йому «...випала доля “степового короля” – людини, яка надала перших організаційних форм козаччині, не підозрюючи, що через неповні сто літ його творіння захитає підвалини Речі Посполитої»

Запорозька Січ (своєрідна столиця запорізьких козаків). Звідси – походи у володіння кримського хана і на турецькі фортеці.

Восени 1557 р була зруйнована військами кримського хана. Відроджується і зводиться в різних місцях (всього відомо 8 січей):

Назви Запорозьких Січей:

1. Хортицька – о. Мала Хортиця (1556– 1557 рр.)
2. Томаківська – о. Томаківка (1564 – 1593 рр.)
3. Базавлуцька – р. Базавлук (1593 – 1638 рр.)
4. Микитинська – Микитин Ріг (1638 – 1652 рр.)
5. Чортомлицька – р. Чортомлик (1652 – 1709 рр.)
6. Каменська – р. Кам'янка (1709 – 1711 рр.)
7. Олешківська – урочище Олешки (1711 – 1734 рр.)
8. Нова – р. Підпільна (1734 – 1775 рр.)
9. Задунайська – р. Дунай (1775 – 1828 рр.)

Ознаки держави Запорозької Січі:

- контролювала велику територію степової України;
- мала свій уряд;
- власний суд;
- самостійні дипломатичні відносини

Територія козацької держави називалася землями **Війська Запорозького**, або **Вольностями Війська Запорозького**

Кіш – військо запорозьких козаків.

- **Устрій Запорозьких козаків** – республікансько-демократичний → уся повнота влади належала **Січовій (Військовій) раді**, яка вирішувала ключові питання, обирала **кошового отамана** (гетьмана) і **старшину** (козацький уряд) → право голосу має кожен;

До складу козацької старшини входили: писар, суддя, осавул, обозний, хорунжий, бунчужний....

Кошовий отаман (гетьман) – головнокомандувач козацького війська, мав найвищу судову та виконавчу владу на Січі.

Писар – виборна військова особа, що завідувала військовою козацькою канцелярією. Права рука отамана.

Осавул – виборна особа, помічник отамана, стежив за порядком на Січі та військовому таборі.

Обозний – виборна особа, що керувала військовою артилерією та відала постачанням війська.

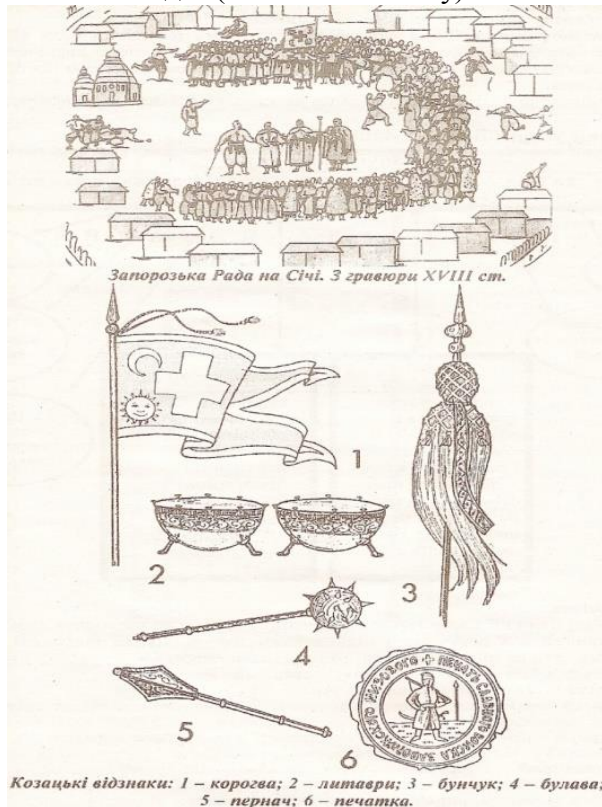
Хорунжий – особа, що зберігала і носила прапор Запорозького Війська (корогву).

Бунчужний – виборна особа, помічник отамана, відповідав за бунчук (символ козацької влади), командир частини козацького війська.

Запорозька Січ поділялася **паланки** (очолювали полковники), паланки на **сотні** (очолювали сотники), сотні на **курені** (очолювали курінні отамани).

За межами січі козаки мали **зимівники**.

Зимівник – назва господарства, хутора козаків, де вони перебували, коли не було військових дій (особливо взимку).

Реєстрове козацтво

Реєстрове козацтво – це козаки, які перебували на службі у польського короля.

1572 р. – польський король **Сигізмунд II Август** залучив козаків на державну службу. → набрав 300 козаків.

Причина створення реєстрового війська – залучити козаків для захисту південних кордонів Польщі.

1578 р. – польський король **Стефан Баторій** збільшив реєстр до 500-600 козаків і надав їм клейноди (символи влади) та привілеї.

Привілеї реєстрового козацтва:

1. Звільнялися від податків.
2. За службу отримували платню та землю.
3. Мали право не підкорятися місцевому керівництву.
4. Мали власний суд.

Універсалом короля Стефана Баторія започатковано процес оформлення козацтва в окремий соціальний стан Речі Посполитої

Центром реєстрового козацтва було **м. Трахтемирів**

Формування та розташування реєстрового козацтва наприкінці XVI – початку XVII ст.

Козацько-селянські повстання

Причини повстань:

1. Бажання козаків збільшити реєстр;
2. Утиски не реєстровців;
3. Порухення майнових прав козаків *польський сейм ухвалив право короля роздавати шляхті й магнатам землі, якими користувалися козаки*);
4. Посилення експлуатації селян.

Дата	Ватажки	Територія	Хід повстання	Результати
1591-1593	Косинський	Київщина, Брацлавщина, Волинь (Правобережжя)	Вирішальна битва відбулася під П'ятою .	Повстання придушене, Косинський загинув.
1594-1596	Наливайко	Київщина, Брацлавщина, Волинь, Поділля (Правобережжя)	Вирішальна битва – Солоницька .	Повстання придушене, Наливайко страчений. Зменшення козацьких привілеїв.

Зародження донського козацтва

2 пол. XVI століття – сформувалося донське козацтво в нижній течії Дону (на території між Кримським ханством і Московією).

1570 р. – козаки прийняли протекторат московського царя Івана Грозного і стали називатися Донським військом (вважається офіційною датою заснування донського козацтва).

! До кінця XVI століття Донське козацьке військо було абсолютно незалежним
1584 р. – Донське військо давало присягу вірності московському цареві

Конспект для 102 , 103 груп

Запорожская Сечь

Постоянная угроза татарских нападений побудила казаков к созданию надежной системы укреплений, основу которой составляли сечи (от закрома - укрепление с деревьев).

1556 г. - основана Запорожская Сечь на острове Малая Хортица князем Дмитрием Вишневецким

Дмитрий Вишневецкий (Байда)

По мнению ученых, ему «... выпала судьба" степного короля" - человека, который предоставил первые организационные формы казачества, не подозревая, что за неполных сто лет его творения поколеблет основы Речи Посполитой»

Запорожская Сечь (своеобразная столица запорожских казаков). Отсюда - походы во владение крымского хана и на турецкие крепости.

Осенью 1557 г. была разрушена войсками крымского хана. Возрождается и возводится в разных местах (всего известно 8 сечей).

Названия Запорожских Сечей:

1. Хортицкая - о. Малая Хортица (1556- 1557 гг.)
2. Томаковская - о. Томаковка (1564 - 1593 гг.)
3. Базавлукская - р. Базавлук (1593 – 1638 гг.)
4. Никитинская - Никитин Рог (1638 – 1652 гг.)
5. Чертомлыкская - стр. Чертомлык (1652 - 1709 гг.)
6. Каменская - стр. Каменка (1709 – 1711 гг.)
7. Олешковская - урочище Алешки (1711 – 1734 гг.)
8. Новая - стр. Подпольная (1734 - 1775 гг.)
9. Задунайская - р. Дунай (1775 - 1828 гг.)

Признаки государства Запорожской Сечи:

- Контролировала большую территорию степной Украины;
- Имела свое правительство;
- Собственный суд;
- Самостоятельные дипломатические отношения

Территория казацкого государства называлась землями **Войска Запорожского**, или **вольностей Войска Запорожского**

Кош - войско запорожских казаков.

- Устройство Запорожских казаков – республиканско-демократический → вся полнота власти принадлежала **Сечевой (Военной) раде**, которая решала ключевые вопросы, выбирала кошевого атамана (гетмана) и старшину (казацкое правительство) → право голоса имеет каждый;

В состав казацкой старшины входили: писарь, судья, есаул, обозный, хорунжий, хорунжий ....

Кошевой атаман (гетман) - главнокомандующий казацкого войска, имел высшую судебную и исполнительную власть на Сечи.

Писарь - выборное военное лицо, которое заведовало военной казацкой канцелярией.

Правая рука атамана.

Есаул - выборное лицо, помощник атамана, следил за порядком на Сечи и в военном лагере.

Обозный - выборное лицо, которое руководило военной артиллерией и знала поставками войска.

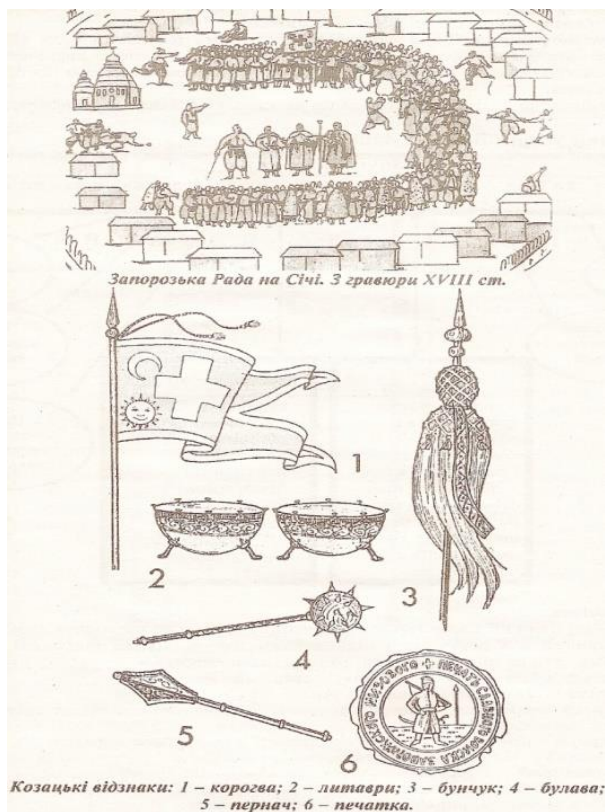
Хорунжий - лицо, которое сохраняло и носило флаг Запорожского Войска.

Бунчужный - выборное лицо, помощник атамана, который отвечал за бунчук (символ казачьей власти), командир части казачьего войска.

Запорожская Сечь делилась на **паланки** (возглавляли полковники), паланки на **сотни** (возглавляли сотники), сотни на **курени** (возглавляли куренные атаманы).

За пределами Сечи казаки имели **зимовники**.

Зимовник - название хозяйства, хутора казаков, где они находились, когда не было военных действий (особенно зимой).

Реестровое казачество

Реестровое казачество - это казаки, которые находились на службе у польского короля. **1572 г.** – польский король Сигизмунд II Август привлек казаков на государственную службу. → набрал 300 человек.

Причина создания реестрового войска - привлечь казаков для защиты южных границ Польши.

1578 г. – польский король Стефан Баторий увеличил реестр до 500-600 казаков и предоставил им клейноды (символы власти) и привилегии.

Привилегии реестрового казачества:

1. Освобождались от налогов.
2. За службу получали жалованье и землю.
3. Имели право не подчиняться местному руководству.
4. Имели собственный суд.

Универсалом короля Стефана Батория начат процесс оформления казачества в отдельное социальное сословие Речи Посполитой

Центром реестрового казачества был г. **Трахтемиров**

Формирование и размещение реестрового казачества в конце XVI - начале XVII в.

Казацко-крестьянские восстания

Причины восстаний:

1. Желание казаков увеличить реестр;
2. Гонения на реестровых;
3. Нарушение имущественных прав казаков (*польский сейм принял право короля раздавать шляхте и магнатам земли, которыми пользовались казаки*);
4. Усиление эксплуатации крестьян.

Дата	Руководители	Территория	Ход восстания	Результаты
1591-1593 гг.	К. Косинский	Киевщина, Брацлавщина, Волынь (Правобережье)	Решающая битва состоялась под с. Пятка	Восстание подавлено, К. Косинский погиб.
1594-1596 гг.	С. Наливайко	Киевщина, Брацлавщина, Волынь, Подолье (Правобережье)	Решающая битва - Солоницкая.	Восстание подавлено, С. Наливайко казнен, уменьшение казацких привилегий.

Зарождение донского казачества

2 пол.XVI века – сформировалось Донское казачество в нижнем течении Дона, на территории между Крымским ханством и Московией.

1570 г. – казаки приняли протекторат московского царя Ивана Грозного и стали называться Донским войском (считается официальной датой основания донского казачества).

! До конца XVI века Донское казачье войско было абсолютно независимым

1584 г. – Донское войско давало присягу верности московскому царю